

Ängersjö-bönder med 13 släktled

Släkter med förankringar i 1500-talet

De marks böter för långvarig förlorning

Som ett led i väckandet av hembygdsintresset har V.-K:s medarbetare i sällskap med kyrkoherde Adolf Råde och den forskningsintresserade Klas Englund i Åheden besökt den senare födelsebygd, Ängersjö i Hörnefors socken, som före 1913 tillhörde Nordmaling. Ängersjö lorde också vara en av Nordmalings äldsta och traditionsrika byar. Dess historia går tillbaka till medeltiden, och i början av 1800-talet blev byn aktuell genom striderna med ryssarna.

När man försöker forska i en bys äldsta historia möter man allt som oftast en hel del motsägande uppgifter. Anteckningarna från medeltiden äro sparsamma. Kyrkan förde på den tiden inga anteckningar. Vad man har att förlita sig till är s. k. mantalslängder och skatteböcker. Men att få ordning på dessa är ett lika tidsödande som kostsamt arbete. Det fordras intresse hos den som skall ge sig i kast med sådana uppgifter. Finns intresset blir det också lön för mödan. Klas Englund i Åheden är ett levande bevis för den saken. Hans forskningar när det gäller hembbygden Ängersjö har krävt år av arbete. Han har besökt arkiv såväl i Härnösand som i Stockholm, och så småningom börjar arbetet bära frukt. Han förfogar över massor av gamla anteckningar, som han samlat i en frydlig urklippshärm. Det är bara att börja rola i lunkan.

Hembygdsintresset i Ängersjö

Kan man heller inte klaga på. Vid vårt besök på ort och ställe hälsar vi på hos tre representanter för det gamla Ängersjö. Det är hemmansägarna Konrad Petersson, Oskar Petersson och Fridolf Eriksson. De förra kan uppvisa en släktavla, vars make man får söka efter. Med Klas Englunds hjälp ha de kunnat följa sin släkt tillbaka till början av 1500-talet. Det rör sig om hela 13 släktled och rekordet, som härstammar från Jämtland, kan bara uppvisa tre till, eller 16. Makarna Eriksson tillhör också gamla ängersjösläkter med förankringar tillbaka till 1500-talet. Även kyrkoherde Råde tillhör denna släkt.

Konrad Petersson och Eriksson förvarar en rad gamla unika papper. Bland annat ett par gamla kartor, som ger utslag om byns utveckling. Vidare hittar man en bouppteckning sedan 1829 och en del annat smått och gott.

Två gårdar i Ängersjö på 1600-talet?

Hur gammal Ängersjö by egentligen är kommer väl aldrig att kunna utredas. Att det fanns bebyggelse redan under forntiden, därom vittnar de stora gravfältens söder om byn. En av ortens största gravhögar har funnits vid Taasmanyrån. Tyvärr har man avvärjt sten från denna väldiga grav för kraftledningsstolparna över den breda och sanka myrarna.

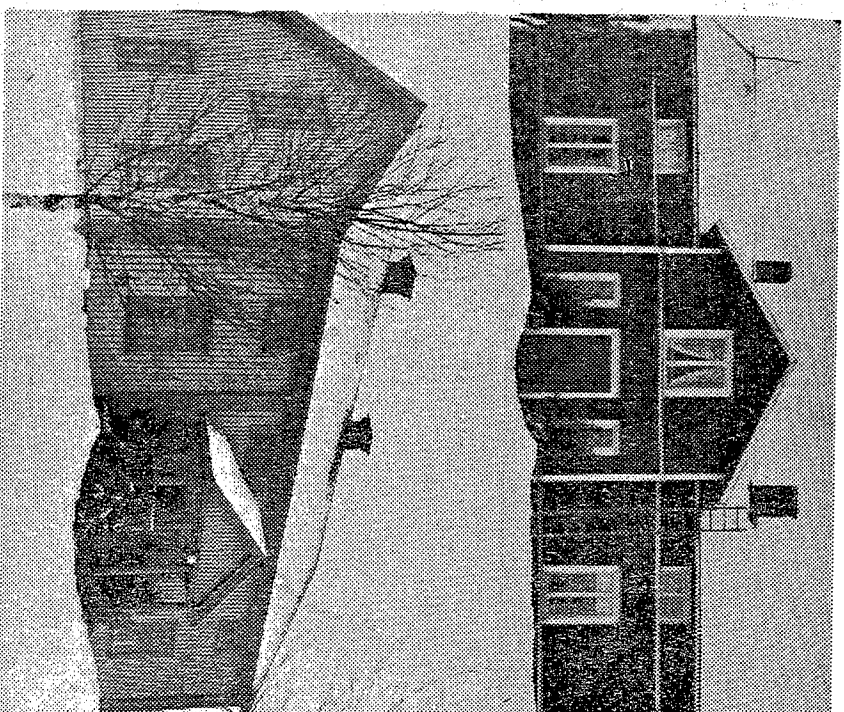
Skulle man ta fasta på Gustav Vasas skattebok av år 1550, skulle Ängersjö redan då haft åtta bönder, nämligen Anders Olsson, Oluf Mickelson, Jonn Ersson, Nils Persson, Erik Persson, Per Nilsson, Amund Olsson och Per Persson. Men det är mycket uttalat för att dessa åtta män utgör hela det manliga beståndet, alltså även drängar och barn. Klart är i varje fall att år 1646, då lantmästare Jakob Christoffer-

son och Lasse Nilsson. Trots att det förekom folkräkning just vid detta århundrade — folk övergav också sin hembyggd för svält och umbäranden — är det knappast troligt att gårdstallet gått tillbaka från åtta till två. I all synnerhet som den dåtida jorden var för liten för åtta bönder. Nej, man får nog utgå ifrån att det även på Gustav Vasas tid endast fanns två gårdar i Ängersjö. År 1542 omnämnes en Jonn Olsson i Ängersjö, och från allra första början av 1500-talet härstammar Konrad Peterssons/ stamträd, som man endast kan spåra förnamnet på. Han kallades Per. År 1600 omnämnes bönderna Johan Jonssonn och Jonn Personn.

Intressant är att ta del av lantmästare Stenkluyffs beskrivning över Ängersjö från år 1646. Sedan han behandlat odling och slätterhan, såsom Dalnyrn, Gråsnyrån, Svälta och Långmyr, säger han om byn:

"Till denne by är sank utmark och mullebetel, leke synnerligt fiskevahn finnes hemma vid byn, utan i salt sibön på Crono Skilåren brukar desse gårdar sitta strömmingsfiske, nödortlig Timner skog och annan torrvedsskog ähr till denne by, vilken torvved som till Tjärebrännande tjemligt ähr, aff vilket ock desse gårdar hära gällt bärningsmedel; ähr någöet avtaget ärsutsädhle. Humme-

Två gamla ängersjögårdar. I respektive gårdar bor ättlingar av det medeltida Ängersjö. Överst hemmansägare Konrad Peterssons gård och under hemmansägare Fridolf Erikssons vackra mangårdsbyggnad, som en gång i tiden även varit gåstivarvärd.

hans fru hela 24 år till. Om henne står antecknat i gamla ängersjöböcker från 1766: 'Änkan Carin Olsson, gift med Nils Pettersson, bonden först i Långed, sedan i Ängersjö, gift i 60 år, haft 7 barn (2 döttrar och 5 söner), levde i änkeshänd över 24 år och 13 år sängliggande. Sköttes av sin dotter, begravdes den 27/7 103 år gammal". Hon var följaktligen född i mitten av 60-talet och lorde vid sin bortgång ha varit en av landets äldsta.

Familjen Fridolf Eriksson i sin gamla, på minnen så rika mangårdsbyggnad. Gästfriheten är stor i dessa hem, och bland de gamla papperen på bordet dukrades med fjockgräddde och andra häckerheter.

Gårdar till båda gårdarna alles till 200 stängit. Under tiden och i somliga ähr förnimmer denne by skada på sin ähnsväxt aff köld och frost som aff närliggande Klerr och myrar uppsigtger".

Byn går vidare i sin utveckling.

Ur senare anteckningar finner man, att år 1710 tillkommer ett 6-dehemman och fem år senare omnämnes tre bönder i Ängersjö, nämligen Per Östlensson, Nils Persson (som inflyttade från Långed) samt Erik Olofssons. 1730 slårar byn med fyra bönder och sedan har med åren ytterligare delningar förekommit, samt tidigt som nya marker plöjts upp av idoga odlare.

En märklig stamtavla. Konrad Peterssons släkt har, som tidigare nämnts, gamla anor i Ängersjöns historia, och här kommer resultatet av den Englundska forskningen:

Per, början av 1500-talet.
 John Petrusen (gästgivare), född 1771.
 Oskar och Konrad Petersson, födda 1879.

också ut hästen, innan ryssarni kom sig för att ingripa. Men nå han skulle över ån, under sin flyk mot Brattfors, var bron bevakad av ryssar. Häst och ryttare salt högsta fart över bron och innan ryssarna han ordna sina antikgevär, var man utom skottfäll Men kosackerna tog upp jakter efter den flyende, och den jakter sträckte sig ända fram till trakten av Brattfors. Då gav ryssarna upp.

Brännvinskanna mer värd än en ko.

Bouppteckningen 1829 efter Margareta Kristina Jonssdotter Ängersjö ger rätt märkliga besked om skilnaden i värden då och nu. Den bästa hästen värderades till 40 kr, medan den 28-åriga viltstorspringaren från 1809 värderades till 6 kr. Korra varierade i värde mellan 6 och 10 kr. För oxen noterades 8 kr., ett svin 6 kr. och fåren 1 kr. styck. Märkligt nog tycktes brännvinskapparatens stå högt i kurs. Den var upptagen och värderad till 12.25, medan åtta kånningar kom upp till 10 kr. Ett supglas ansågs ha ett värde av 8 öre och ett dusin stolar 1.50. Hela hemmanet anågs vara värt 650 kr. och hela bouppteckningen slutar på 990.37. Bouppteckningen har verksätts av Olof Aredeelius, som var vice klockare i Nordmaling.

Ett testamente från 1826 har också sitt historiska värde och återges in extenso:

"Efter vi för våra dagar har kommit till den ålder att vi ej har att förvänta någon livsvarninge och i anseende till nuvarande och allmer tilläggande ålderdomsbräcklighet har vi funnit för gott göra följande testamentariska disposition. Att enär den högsta Guden oss hädanikalat, skäl vilken den andra övellever behålla, alla den i vårt bo befintliga egendom utav vad art och natur den har. Våra nu äga och efter behov dispondera såsom all annan sin lag vällägnna och att denna hägges vår vilja må vinna sin fullbordan har vi tillkallat tveme godomän desamma jämte oss underskriva läst som skeddle i

Nordmaling och Ängersjö den 11 jan. 1826. Vittnar Jon Persson Ängersjö och husfrun Gretta Christina Jonssdotter därstädes."

Långa förlorningar bestraffades.

Vid sin granskning av gamla mantalslängder har Englund hittat en hel del förränliga anteckningar från just Nordmaling. Här några exempel:

Långa förlorningar tyckte mycket Hinderesson, lagman i Ängersjö, inte om. De som ej fullbordade sätningen med vigsel föllde Hinderesson till böter, vanligen tre mark. Dgendonligt nog tycktes det vara endast männen som drabbades av dessa böter. Aktensskaps-

Deras förfräder har i århundraden broget brukat torvan i Ängersjö. Den forskningsintresserade Klas Englund, Åheden, t. v., visar gamle Konrad Petersson fakta om hans släkt, som härstammar från år 1500. Hela tiden har släkten Petersson varit förankrad i Ängersjö.